

Kataja

Kataja (*Juniperus communis*) on pensasmaisesti kasvava erittäin monikäyttöinen havupuuh.

□

Sisällys

- [1 Kasvu](#)
- [2 Käyttö](#)
  - [2.1 Puu](#)
  - [2.2 Niini](#)
  - [2.3 Juuret](#)
  - [2.4 Oksat](#)
  - [2.5 Marja](#)
  - [2.6 Pihka](#)
  - [2.7 Laidunpuu](#)
  - [2.8 Lääkintä](#)
  - [2.9 Loihdut](#)

Kasvu

Kataja viihtyy parhaiten aurinkoisella paikalla maassa, jossa on sopivasti (muttei liikaa) kosteutta ja ravinteita. Se kuitenkin pärjää sinnitellen myös kuivassa ja köyhässä maassa ja verrattain vähässä valossa. Nykyaikoina kataja valtaa usein voimalinjojen alusia, mistä isommat puut kaadetaan jo nuorina. Perinnemaisemassa kataja näkyy etenkin rinnelaitumilla, missä elikat syövät sen kanssa kilpailevat lehtitaimet ja pitävät heinikon matalana, mikä antaa katajantaimille edullisen tilaisuuden kasvaa. Vanhoilla laidun- ja heinämailta kohonneita kookkaita katajia kasvaa nykyisinkin ahoilla ja hakamailla.

Kataja on hidaskasvuinen ja jää heikoissa oloissa kitukasvuiseksi, mutta suotuisissa oloissa ylenee muhkeaksi pensaaksi ja jopa puumaisen korkeaksi. Jotkin yksilöt elävät satoja vuosia etenkin pohjoisessa, mistä tunnetaan mm. 1050-vuotias yksilö Lemmenjoella ja ainakin 2000-vuotias yksilö salaisessa paikassa Ruotsin Lapissa. Ahvenanmaalla yli kuuden metrin korkuiset pylväskatajat ovat rauhoitetut, ja katajan ja sen oksien myynti tai kaupallinen käyttö koristeeksi on koko maassa kiellettyä. Huomattakoon, että kataja on huono koristepuiksi, koska se varistaa terävät neulasensa hyvin vikkelään.

Kataja kukkii kesäkuussa. Marjat kasvavat hitaasti, ensimmäisen talven tullen ne ovat nuppineulanpään kokoiset. Toisena kesänään marjat kasvavat täyteen mittaansa ja kolmantena kypsyvät vaaleanvihreästä sinisiksi tai mustiksi. Marjoja syövät rastaat, tilhet, taviokuurnat ja kanalinnut levittävät siemenet ulosteidensa mukana. Marjoja kasvaa ainoastaan emäkatajissa, varjossa vähemmän ja valoisassa runsaammin.

Käytetään rohdoksena, teenä, mausteena, hajusteena, paistin mausteena. Oluen mauste.

Käyttö

HUOM! Osa katajalajeista ja muista samannäköisistä havuista on syötynä hyvin myrkyllisiä! Varmuuden vuoksi käytä sisäisesti tai ruoka-astiapuuna ainoastaan luonnonvaraista kotoperäistä katajaa.

Puu

Katajan puu on erinomaista vuoltavuudeltaan ja kestoaltaan. Sillä on kaunis pinta ja miellyttävä tuoksu. Kestää lahoa, kovaa, vaikeasti halkaistava, ei halkeile, ei kieroudu, ei pihkaa, helposti taivutettava, hitaasti kuivuva, liitokset kestää. 1700-luvulla katajaa on suosittu jopa huonekalupuuna. Norjassa ollut laki, joka velvoitti talolliset kasvattamaan katajia seiväspuuksi. Ruokailuvälineet kyllästetään parafiiniöljyllä.

Kovaa kulutuksenkestoa vaativat esineet kuten laukunleuat, seipäät (kestävät 5x kuusta paremmin), viikatteen siipi, ovenkahvat, astiat, [kimpilauta ja vanteet astioihin](#), kirnu, vaarnatapit oksanhaaroista, harvin, laudat, [jousipyssy](#).

Pikkutarkkaan vuoltavat esineet kuten puulusikat, veitset, voiveitset, rasiat, hiusneulat ja hiuskoristeet, kammat, piipunpesä, pienet koriste-esineet, miniatyyriveistokset.

Niini

Katajan kuori kesii ajan mittaan [niinimäisiä](#) säikeitä, joita esimerkiksi oravat keräävät pesiensä pehmikkeeksi. Lujempia niineksiä katajasta saa nylkemällä kuoren. Käyttökelpoista kuorta on juurissakin.

Hyvä sytyke, voi käyttää [punontaan](#) (köysiksi, vasuiksi) ja siteenä esimerkiksi vitsaksille.

Juuret

[Punontatyöt](#), [pettu](#).

Oksat

Nuoret versot teeksi. Tuvan lattian siivoamiseen vastamainen luuta. Sahti- ja olutastioiden varittaminen kuumalla katajavedellä tappaa mikrobeja. Maltaitten kastamisveteen, kuurnassa siivilänä. Raikastamaan, tuoksumaan, savu. Terpeenit, hartsit ja eteeriset öljyt pitävät naudat ja lampaat loitolla muttei hirveä. Savustukseen. Pesuun, puhdistukseen.

[Maakellarin](#) hoitoon kuuluu savustaminen katajanhavuilla, tämä torjuu homeita.

Marja

Marjat sinisinä tai mustina mausteeksi. Suurina määrinä myrkyllisiä. Käytetään etenkin riistaruokiin ja muihin lujamakuisiin etenkin liharuokiin. Voi valmistaa siirappia keittämällä sokerin kanssa.

Hämeessä katajanmarjasahti, Karjalassa liiri eli tiinun pohjalle puupalikat, niille jäykkiä olkia ja survottuja marjoja, päälle kuumaa vettä että marjat peittyvät, pari päivää ja pohjalla juomaa, lisätään vettä tilalle.

Gini ja geneveri valmistetaan vihreinä kerätyistä marjoista.

Pihka

Maalinkeittoon.

Laidunpuu

Katajasta voi istuttaa laitumelle rivin tai kulman, joka vartuttuaan antaa eläimille suojaa tuulelta ja paahtavalta auringolta. Jos säästyy tallomatta, kataja saa kasvaa laitumella rauhassa, sillä lampaat tai vuohetkaan eivät sitä syö kuin viimeisessä nälän hädässä. Nuoria katajia voi laitumella varjella laatimalla isohkoista kivistä niiden juurille louhikon. Avoimella laidunmaalla katajat viihtyvät, kasvavat ja marjovat hyvin.

Lääkintä

Katajan monia osia on käytetty rohdoksena moninaisiin vaivoihin. Parhaiten tunnettu katajarohto lienee *hinkumarja*, eli äkämäsääsken toukan aiheuttama nuppumainen kolmen neulasen kimppu oksan kärjessä, jota on käytetty etenkin yskän (hinku) hoitoon.

Loihdut

Kataja suojelee hyviä voimia. Sen neulaset ja havuista saatava savu karkottavat pahoja valtoja ja sairauksia sekä pitävät noidat, peikot, sun muut loitolla. Katajapuu onkin erityisen otollinen materiaali kaikenlaisille ruokatavaroille ja esimerkiksi hiusneuloille. Paremman puutteessa katajanneulanen tukassa antaa varjelusta.

Katajan hyvää puuta ei saa polttaa, ja jos niin tekee saa itselleen menninkäisten ja muiden metsänhenkien kirouksen. Havuja sen sijaan voi polttaa, ja neulasten savu lähdeää pahoja voimia ja karkottaa sairauksia. Erityisen otollinen päivä katajasavulle on torstai. Katajanhavu oven päällä suojelee sisään pyrkiviltä paholaisilta.

Katajasta uneksiminen tietää onnettomuutta, vaaraa.